

Артем СВІРГУН,

аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
Донецький національний університет імені Василя Стуса,

м. Вінниця

ORCID 0000-0002-8419-2796

a.svirhun@donnu.edu.ua

Тетяна ОРЄХОВА,

д-р екон. наук, професор, декан економічного факультету
Донецький національний університет імені Василя Стуса,

м. Вінниця

ORCID 0000-0003-3650-5935

t.oriekhova@donnu.edu.ua

ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ФІНАНСОВОГО ПРОСТОРУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Актуальність. Формування європейського фінансового простору сталого розвитку є вагомим процесом в системі інтеграції економічних, соціальних та екологічних принципів у фінансову систему Європейського Союзу. Відповідно, запровадження ESG принципів у механізм функціонування фінансових систем європейських країн спрямований на посилення економічної результативності, досягнення соціальної справедливості та збереження довкілля. Варто зазначити, що під впливом змін клімату, зниження ресурсного потенціалу, нерівності, зростання показників бідності та безробіття Європейський Союз визначив концепцію сталого розвитку як одну із пріоритетів своєї довгострокової стратегії.

Результати дослідження. Європейський фінансовий простір сталого розвитку формується у відповідній синергії взаємодоповнюючих структурних елементів, що у поєднанні визначають специфічний механізм переходу до стійкої економіки. Характерною особливістю є те, що структура європейського фінансового простору формується на основі політичних ініціатив ЄС, нормативно-правових актів, дієвої інституційної архітекτονіки, що побудована на міжнародному партнерстві та необхідних фінансових інструментів, що спрямовані на фінансове забезпечення ініціатив сталого розвитку.

Нормативно-правове забезпечення визначає загальну стратегію досягнення стійкості та нормативну рамку для сталого фінансування. Основними законодавчими документами, які регламентують формування європейського фінансового простору сталого розвитку є:

–Європейський зелений курс (2019 р.), що є основною стратегією декарбонізації економіки та розвитку Європи як кліматично нейтрального континенту до 2050 р.;

–План дій з сталого фінансування (2018), який являє собою дорожню карту інтеграції та імплементацію економічних, соціальних та екологічних факторів у фінансовий простір;

–Нормативно-правові акти: Регламент про таксономію, SFDR (регламент про розкриття інформації щодо сталого фінансування), CSRD (директива про звітність компаній з питань сталого розвитку).

Варто зазначити, що основною платформою задля формування стійкого фінансового простору є Європейський зелений курс, який спрямований на залучення масштабних інвестицій у відновлювану енергетику, екологічний транспорт, енергоефективне будівництво, а також декарбонізацію економіки та формування механізмів циркулярної економіки (економіки кругового циклу). Тобто, сутнісно Європейський зелений курс спрямований на зниження негативного впливу на природні екосистеми.

У даному контексті вагомим також є впровадження єдиної таксономії сталого фінансування, що визначає критерії формування економічної діяльності як сталої. Регламент ЄС щодо таксономії класифікує види економічної діяльності, що вважаються сталими. Відповідна класифікація та стандартизація дозволяє інвесторам чітко визначати напрями фінансування сталого розвитку задля досягнення необхідного результату та уникнення зеленої омани.

В свою чергу, Регламент про розкриття інформації щодо сталого фінансування (SFDR) зобов'язує фінансові установи надавати прозору інформацію про екологічні та соціальні ризики, пов'язані з їхніми інвестиціями. Відповідно до цього, фінансові установи, такі як, банки, інвестиційні фонди та фінансові організації, маючи на мені провадження діяльності задля сталого розвитку повинні враховувати не лише рентабельність та ліквідність, а й відповідність ESG-принципам у своїй діяльності та можливі ризики не дотримання даних принципів.

Інституційна архітектура фінансового простору сталого розвитку включає в себе організації та установи, що розробляють політику, здійснюють регулювання та контроль, а також фінансову підтримку. До таких установ варто віднести: Європейська Комісія, яка є основою для координації політики сталого розвитку; Європейський інвестиційний банк,

що є головною установою, яка фінансово підтримує зелені проекти та ініціативи; Європейські фінансові регулятори (ESMA, EBA, EIOPA), які забезпечують контроль та нагляд за впровадженням стандартів ESG; Національні банки і фінансові установи, діяльність яких спрямована на імплементацію та адаптацію європейських норм до національних практик.

Вагомою частиною інституційної архітектури фінансового простору сталого розвитку є центральні банки, інвестиційні фонди, страхові компанії та інші учасники фінансового ринку. Фінансові установи поступово інтегрують ESG-принципи у свої організаційні моделі, як наслідок, формуючи якісно нові «зелені» продукти, зокрема, «зелені» облігації, «зелені» іпотечні кредити, екологічні інвестиційні портфелі, кредити з екологічною умовністю тощо.

У продовження, варто зазначити, що основними фінансовими інструментами в системі забезпечення принципів сталого розвитку є: «зелені» облігації, що являють собою цінні папери, кошти від яких спрямовуються на екологічні проекти; соціальні облігації, які фінансують проекти у сферах охорони здоров'я, освіти, соціального захисту; «зелені» іпотечні кредити, що сутнісно полягають у тому, що банківські установи надають кредити із нижчими відсотковими ставками клієнтам, які купують нові енергоефективні будинки або інвестують «зелені» проекти; «зелені» автокредити, які визначаються як надання кредитів із нижчими відсотковими ставками задля купівлі автомобілів з високою економічною та екологічною ефективністю, задля зниження рівня забруднення повітря; «зелена» сек'юритизація, тобто запровадження різних методів сек'юритизації у сфері природокористування, зокрема, лісові облігації, тощо; «зелене» страхування, а саме запровадження та використання страхових продуктів, які диференціюють страхові внески відповідно до екологічних особливостей; «зелений» лізинг/оренда, зокрема, оренда «зеленого» (екологічно чистого) житла; оренда «зеленого» (екологічно чистого) автомобіля; енергоефективність.

Система формування європейського фінансового простору сталого розвитку ґрунтується на якісній оцінці реалізації ESG-факторів, що можна визначити за допомогою інструментів нефінансової звітності (CSRD), оцінки незалежних ESG-рейтингів та індексів та стандартів звітності GRI, SASB, TCFD. Задля стійкого розвитку європейського фінансового простору постійною практикою є проведення Програм підвищення кваліфікації з сталого фінансування, Публікації аналітичних центрів та інститутів ЄС та Партнерство з громадськими організаціями.

Варто акцентувати увагу, що формування європейського фінансового простору сталою розвитку супроводжується низкою викликів. Серед них, надання недостовірної інформації та відсутність порівнянних даних щодо екологічного і соціального впливу компаній. Такий фактор визначає необхідність формування транспарентної системи надання звітності щодо імплементації ESG- принципів. Ще одним негативним фактором є виникнення ризику зеленого омани, що полягає у діяльності за якої організації та установи декларують екологічну відповідальність без реальних дій. У цьому контексті важливим є посилення фінансової грамотності учасників фінансового простору та масштабування інтеграції принципів сталою розвитку у традиційні економічні моделі.

Висновки. Отже, формування європейського фінансового простору сталою розвитку є важливим напрямом забезпечення добробуту населення у довгостроковій перспективі, формуючи кліматичний нейтралітет, зберігаючи природні ресурси та створюючи якісно нові можливості для інноваційного розвитку економіки. Відповідно, фінансова система відіграє важливу роль у досягненні економічної, екологічної та соціальної справедливості. Синергія складових фінансовою системи формує єдиний європейський фінансовий простір, де сталий розвиток є не альтернативою, а основною метою.

Список використаних джерел

1. European Commission. *European green bond standard*. 2023. URL: <http://surl.li/npnbz>
2. Heijer Ch., Coppens T. Paying for green: A scoping review of alternative financing models for nature-based solutions. *Journal of Environmental Management*. 2023. Vol. 337. July 2023. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2023.117754>
3. Numan U., Ma B., Sadiq M., Bedru H. D., Jiang C. The role of green finance in mitigating environmental degradation: Empirical evidence and policy implications from complex economies. *Journal of Cleaner Production*. 2023. Vol. 400. May. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.136693>
4. Taxonomy (2020): Final report of the Technical Expert Group on Sustainable Finance. URL: <http://surl.li/rtxtuz>